

karakterleri ve davranış biçimleri yorumlanır, tartışılır, edebi metin okunurken hissedilenler dile getirilerek işlenir. Ortak düşünme, konuyu ortak tartışma ve işleme, öğrencilerin bir metinde ifade edileni gerçekten anlamasına yardımcı olur. Hiç kuşkusuz bu yöntem, çocuğun sessiz odasında oturup tek başına “kafa patlatmasından” ya da “Bu metnin neden ve nasıl hoşuna gittiğini yaz” gibi klasik kompozisyon ödevleri hazırlamasından çok daha verimli, çok daha çekici ve iletişim değeri çok daha yüksek bir yöntemdir.

4. Ana Dil Eğitimi Dersinde Okuma İle İlgili Ek Açıklamalar

Ana dil eğitimi dersinde uygulanan okuma ve okuma becerisi kazandırma yöntemi, yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi, örgün eğitimdeki okuma dersinden sadece kullanılan metinlerin dili ve kültürel kökeni itibarıyla ayrılır. Bunun dışında çalışma ve alıştırma alanları büyük ölçüde birbiriyle örtüşür, aynı şekilde hem ana dilde hem de ikinci dilde okur-yazarlık ile okuma becerisi kazandırmanın hedefi aynıdır. Dolayısıyla aşağıdaki (a) ve (b) Bölümleri ana dil eğitimine özgü olmaktan çok, genel olarak önem taşıyan (ve böylece ana dil eğitimi için de geçerli olan) iki noktayı vurgulamak üzere hazırlanmıştır.

a) Okumadan Önce Metinlerin Hafifletilmesi

Okuma sırasında kelime dağarcığı öne çıkar. Okur, genellikle içinde çok sayıda bilmediği kelime geçtiği için, okuduğu metni anlamaz. Ana dilin standart kullanımında yazılmış metinlerde bu durum, özel sorunlara yol açabilir, zira çocuklar ve gençler ana dillerini evde münhasıran yöresel lehçe biçiminde kullanmaktadırlar.

Bu nedenledir ki, ana dil eğitiminde işlenecek metinleri önceden dil bakımından hafifletmek ve böylece öğrencinin metne erişebilmesini kolaylaştırmak önemlidir (bu konuyla ilgili olarak bkz. Straeuli et al. s.58 vd.). Burada başarısı sınanmış bir yöntem, daha metni okumaya geçmeden önce, öğrencilerle birlikte anahtar sözcükler ve sorun yaratabilecek sözcük ve deyimlerden oluşan bir liste hazırlamak ve zor yerleri açıklamaktır (“Çocuklar bakın, şimdi içinde kalebent, dehşetengiz, cengâver gibi sözcükler geçen bir metin okuyacağız. Bakalım bunlar ne anlama geliyor muş!”... gibi). Bu yöntemle öğrenciler, hem metnin içeriğini anlayabilir hem de konuyla ilgili ön bilgilerinizi tazeler, hipotezler geliştirir ve standart dilde yazılmış metindeki ifade ve kavramların büyük kısmını anlayabilirler. Olayı canlandıran, ayrıntıları gösteren, duyguyu yansıtan ya da nesnel içerikleri betimleyen ve açıklayan resimler de, metni anlamayı kolaylaştırmada işe yarar.

b) Her zaman her bir sözcüğü anlamak gerekli değildir

Genellikle okurların (ve öğretmenlerin de!) kolay anlaşılabilir yerler üzerinde duracak yerde, anlaşılması zor yerler üzerinde durduğunu görürüz. Açık yakalamaya yönelik bu bakış açısı, cesaret kırıcı olabilir.

Oysa bir yol daha vardır: Örneğin, öğrencilere okurken anladıkları her şeyin altını çizmeleri söylenir. Öğrenci, ilk bakışta anlayabildiği yerleri işaretlemek suretiyle, aslında hemen anlayamadığı şeyin sadece bir cümlenin bir kısmı ya da tek tek sözcükler olduğunu fark eder. Böylece okumaya devam etme isteği, çoğu durumda, kamçılanmış olur. Üstelik anlamamayan yerler, anlaşılabilir olanlar bağlamında kolayca çözülür.

Bazı metinlerde okurların her bir sözcüğü anlaması gerekmez: dersin hedefine ve metnin türüne göre bütünün kavranması yeterlidir (yukarıya bkz.). Anahtar sözcüklerin ve metindeki can alıcı yerlerin önceden işaretlenmesi, yararlı olabilir. Böylece okur, neye dikkat etmesi gerektiğini ve hangi noktalar üzerinde duracağını bilir. İşlenen metinle varılmak istenen hedefe bağlı olarak (mesela içerik ve ifadenin ayrıntılı biçimde çözümlenmesi) okuma bittiğinde derinlemesine kelime dağarcığı çalışması yapılmalıdır. Gerçek metinler üzerinden kelime dağarcığı çalışmasının ise, özellikle sahici ve etkili olacağı açıktır.

c) Örgün Eğitim ile İşbirliği

Ana dil eğitimi ve örgün eğitim birlikte çalıştığında, bu işbirliği ufku genişletir ve öğrenilenin sürdürülebilirliğini pekiştirir. Bu sadece ortaklaşa işlenen içerikler açısından değil (mesela farklı ülkelerde su ve tarım konusu gibi), çoğu öğrenme tekniği ve öğrenme stratejisi açısından da geçerlidir. Öğrenme teknik ve stratejileri hemen hemen her zaman diller-üstü olduğundan, yani farklı dillerde uygulanabileceklerinden bu alanda ana dil eğitimi ile örgün eğitim sınıf öğretmenleri arasında yapılacak işbirliği özellikle değer taşır. Edebiyat ve kültür eğitimi gibi, ana dil eğitimi ile örgün eğitimin birbirini karşılıklı olarak optimal düzeyde tamamladığı, okuma sevgisini birlikte geliştirebileceği bir alanda ise bu işbirliği daha da değerlidir.

Ana dil eğitimi ile örgün eğitim arasında kurumsal bağ (mesela İsveç’te olduğu gibi) otomatik olarak sağlanmamış ise, bu bağı kurma ve okuma alanında ortak çalışma olanakları ile ilgili bilgi isteme görevi, özellikle ana dil eğitimi öğretmenlerine düşer. Bu konuyla ilgili bazı önerileri aşağıda sıralıyoruz (ayrıca bkz. bu Kitabın İkinci Bölümündeki öneriler ve Straeuli et al. s.116 v.d.):

- Farklı dillerde şiir okumak (ve/veya kendisi şiir yazmak); yüksek sesle şiir okumayı öğrenmek, bir şiir CD-si kaydı yapmak, çok dilli bir kitapçık yapmak; okul diline şiir tercüme etmek. Birden fazla dilde şiirlerin okunacağı bir veli toplantısı düzenlemek.
- İki dilde ya da daha çok dilde yayınlanmış bir kitabı ya da resimli kitabı beraberce okumak.
- Farklı dillerde kitaplardan bir sergi düzenlemek; her bir kitabı bir kart ile kısaca tanıtmak.
- Farklı dillerde elektronik medya ya da başka kaynaklardan yararlanarak ortak bir ders konusunu işlemek (mesela Almanya’da ve Türkiye’de Roma Devri vb. gibi).
- Belirli okuma stratejilerine ve okuma tekniklerine giriş konusunu beraberce işlemek ve bu strateji ve teknikleri ortaklaşa uygulamak (konuyla ilgili bkz. bu Kitapta Bölüm II ve Kitap 5: Öğrenme Teknikleri ve Stratejileri).
- Çok dilli bir okul kitaplığı kurmak için ortak çalışma yapmak.
- “Farklı Dillerde Okuma Zevki” başlıklı bir Proje Haftası çerçevesinde işbirliği yapmak (çalıştaylar vb) ya da ortak bir Okuma Gecesi düzenlemek.

Bazen aşırı çalışma yükü yüzünden işbirliği olanağı bulunmayabilir. Bu durumda bizim asgari çözüm tavsiyemiz, Ana dil eğitimi öğretmenlerinin Örgün eğitim ders kitaplarını getirterek, okuma becerisi kazandırma, okuma çalışmaları ve edebiyat eğitimi için oralarda nelerin yapıldığına bakmasıdır. Bu kitaplarda ana dil eğitimi çerçevesinde de uygulanabilecek fikirler bulunur, ayrıca öğrenciler de kendi açıklamaları, önerileri ve deneyimleri ile yardımcı olabilirler.

d) Ana Dilde Metinler Nereden Bulunur?

- Derste kullanılmak üzere metinler

Hiç kuşkusuz ki, ana dil eğitimi öğretmenlerinin kendi dersleri için kendi metin materyalleri vardır. Bunlar edebi eserler, şiir ya da masal derlemeleri, resimli kitaplar ya da ana dilde ders kitapları olabileceği gibi, makale, hikâye ve belli konularda öğretici metinler de olabilir. Uygun web sitelerine link listeleri de gitgide önem kazanmaktadır. Ayrıca ana dil eğitimi dersindeki öğrencilerle birlikte metin materyali hazırlamak da mümkündür ve yapılmalıdır. Burada akla gelen basit

bir çözüm, öğrencilerden, anne babalardan ve öğrenci yakınlarından ana dil eğitiminde kullanılmak üzere kendi dillerinde okuma malzemesi getirmelerini istemek olabilir. Bunlar resimli kitap, kitap, resimli dergi, çocuk dergileri, dergi ve resimli romanlar olabilir. Ayrıca elbette internette de ana dilde metin araması, öğrenciler tarafından ve öğrencilerle birlikte yapılabilir. Önemli olan, öğretmenin burada öğrencileri desteklemesi ve kaynakları sorumlulukla kullanmayı öğretmesidir (kaynak belirtmeyi ciddiye almayı öğretmek, kaynak belirtme usulünü göstermek, alıntı yapmada yardım vb. gibi).

Önemli: Öğretmen, ülke kökenine ve politik bağlama göre taraf tutar nitelikte, milliyetçi veya başka tür provokatif özellik taşıyan metinlerin bu derlenen materyal arasına girmemesi için azami dikkat göstermek zorundadır.

• Okuma Materyalleri Ödünç Alma

Derste okunan metinler önemli, fakat yeterli değildir. Ana dilde okumayı aktif biçimde desteklemek istiyorsak, öğrencilerin ödünç alıp evde okuyabilecekleri kitapları, başka metinleri de bunlara ilave etmeliyiz. Ödünç alınabilen kitapları, ideal şartlarda, kültürlerarası bir kitaplıkta ya da okul kitaplığı eğer çok dilli ise, okul kitaplığında bulmak mümkündür (öneriler için aşağıya bkz.). Eğer okul kitaplığı çok dilli düzenlenmiş değil ise, iş gene ana dil eğitimi öğretmenine düşer. Örneğin ana dili öğretmenin elinde hazır derlenmiş metinler varsa, öğrencileri bunlardan yararlandırmak için basit bir ödünç verme/alma çizelgesi hazırlaması (kitap ismi ve ödünç alanların ismi için boş hane bırakarak), yeterli olacaktır. Öğrenciler, her hafta okumak istedikleri metni “sipariş” edebilir ve okuduktan sonra geri getirebilirler. Bu küçük kitaplığın kurulmasında elbette öğrenciler de bilfiil yardımcı olabilir. Bu iş için en uygun zaman, yaz tatilidir; çocukların çoğu yaz tatili için memleketlerine giderler ve dönerken pekâlâ okuma materyali getirebilirler. Bunun için belki tatil öncesinde küçük bir etkinlik düzenlemek (kermes, ebeveyn toplantısı vb gibi) ve biraz para toplamak yararlı olabilir, böylece her çocuğa kitap satın alması için küçük bir bütçe sağlanır. Elbette burada da alınacak kitapların politik ve ideolojik bakımdan tarafsız olması denetlenmelidir.

Bu şekilde oluşacak küçük kitaplığı korumak için okuldan bir dolap istenebilir. Tabii daha iyisi, okulun kendi kitaplığında (şayet böyle bir kitaplık varsa) öğrencilerin ana dillerinde kitaplar da bulunması ve bunları ana dil eğitimi dersinde kullanabilmektir. Ana dil eğitimi dersinin örgün okul sistemine iyi entegre edilmiş olduğu yerlerde, bu sorun yaratmaz. Ama başka durumlarda ana dil eğitimi öğretmenlerinin bu yönde bir girişimde bulunması, muhakkak ki yararlı olacaktır.

• Halka Açık Çok Dilli Kitaplıklar

Özellikle büyük yerlerde bulunan pek çok kitaplık, farklı dillerde kitap (çocuk ve gençlik kitapları da dâhil olmak üzere), bazen de dergi ödünç verir. İsviçre’de bu kültürler-arası kitaplıkların bir derneği mevcuttur, bkz. aşağıdaki web sitesi: <http://www.interbiblio.ch>

Bu sitede tek tek kitaplıkların yeri ve ödünç verme şartları hakkında bilgiler vardır. İsveç için ise geniş kapsamlı bilgiye şu web-sitesinden ulaşabilirsiniz: <http://modersmal.skolverket.se/sites/svenska/index.php/flersprakighet-i-forskolan/kop-lan>

Almanya için ise aşağıdaki web-sitesine bkz.: <http://www.bibliotheksportal.de/themen/bibliotheskunden/interkulturelle-bibliothek/materialien-in-mehrerensprachen.html>

• Farklı Ülkelerde Kitap Ödünç Veren Kurumlar Hakkında Bilgiler (Örnekler)

Almanya:

Alman Kütüphaneciler Birliğinin web-sitesi, kapsamlı bilgi içerir ve hedefe yönelik araştırma yapmak için de elverişlidir. Bu sitede şu konularla ilgili materyal ve bilgi bulmak mümkündür: kütüphanecilik çalışmaları için metinler, çok dilli kütüphanecilik sözlüğü ve online-sözlük, Alman kamu kitaplıklarında bulunan yabancı dilde kitap ve metinlerin listesi, dil ve kültür hakkındaki link listeleri, yabancı dilde Wikipedia-platformlarına link’ler, gazete ve dergiler, dil ve okumayı teşvik konusunu işleyen metinler. Link: <http://www.bibliotheksportal.de> und <http://www.bibliotheksportal.de/themen/bibliotheskunden/interkulturelle-bibliothek/materialien-in-mehrerensprachen.html>

Çok dilli kitaplar, ders materyali ve başka kurumlarla ilgili link’ler konusunda çok yararlı bilgileri ayrıca Goethe Enstitüsünün web-sitesinde de bulmak mümkündür: <http://www.goethe.de/ges/spa/prj/sog/fms/lit/deindex.htm>

Anne-babaları da dahil etme yöntemleri hakkında ilginç bilgi ve önerileri şu web sitesinde bulabilirsiniz: <http://www.mehrsprachigvorlesen.verband-binationaler.de>

Avusturya:

Çok sayıda bilgi ve arama seçeneği için bkz.: <http://www.schule-mehrsprachig.at>

Özellikle çok dilli çocuk ve gençlik kitapları için ise bkz.: <http://www.schule-mehrsprachig.at/index.php?id=11>

Pek çok materyalin yanı sıra, İsviçre ve Almanya’da sipariş edebileceğiniz çok dilli bir çocuk dergisi de vardır. Abone olmak parasızdır, sadece posta ücreti alınır. Ay-

rica yararlı bilgiler için Avusturya’da şu web sitesinde de başvurmak mümkündür: <http://www.wirlesen.org>

İsviçre:

İsviçre’de Bibliomedia Vakfı, yabancı dilde kitaplar ve çok dilli kitaplardan oluşan geniş kapsamlı bir seçki oluşturmuştur. Ana dil eğitimi öğretmenleri, bu kitapları uzunca bir süre için ödünç alabilirler. Burada bulunan kitapların dilleri: Arnavutça, Arapça (sadece çocuk kitapları), İngilizce, Hırvatça, Portekizce, İspanyolca, Sırpça, Tamil dili, Türkçe’dir. Çok-dilli kitapların bir listesine web-sitesinden ulaşmak mümkündür. Okulunuzun bulunduğu yere bağlı olarak, ödünç alma ücreti değişir. En iyisi öğretmenlerin okul idaresine başvurmaları ya da doğrudan doğruya Bibliomedia ile irtibata geçmeleridir. Bibliomedia ayrıca ders materyalleri, kitap listeleri ve çok-dillilik konusunda kapsamlı güncel link’lerin de bir listesini sunar; bkz. Kaynaklar bölümünde “Bibliomedia, QUIIMS”. Link: www.bibliomedia.ch. Adres: Bibliomedia, Rosenweg 2, 4500 Solothurn. Tlf.: 032 624 90 20.

JUKIBU (Çocuklar ve Gençler İçin Kültürlerarası Kütüphane) : Basel’de bulunan bu özel kütüphane, 50 farklı dilde kitap ve medya sunmaktadır. Güncel bir online-katalog, isteneni aramayı kolaylaştırır. JUKIBU’da ayrıca düzenli olarak çok çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Link: www.jukibu.ch. Adres: JUKIBU, Elsaesserstr. 7, 4056 Basel, Tlf.: 061 322 63 19.

Baobab: Baobab Derneği, okuma ile ilgili kültürlerarası konuları ele alan çalışmalar yürütmekte ve sürekli olarak çok dilli kitaplar yayınlamaktadır. Link: <http://www.baobabbooks.ch>.

Netzwerk sims: Bu platformda siparişi mümkün olan farklı dillerde kitap listeleri bulunmaktadır. Ayrıca göç şartlarında öğrencilere dil desteği sağlamak için hazırlanmış çok sayıda ders materyaline de -indirmeye hazır olarak- platformda yer verilmiştir: <http://www.netzwerk-sims.ch/>.

Bischu-El kitabı, Kütüphane ve Okul arasında işbirliği kurmayı hedefleyen bir el kitabı olup, Zürih Kantonu Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmaktadır (<http://www.bischu.zh.ch>). Bu el kitabında çok çeşitli değerli öneriler yer alır. İşbirliğinin sadece basit bir kitap ödünç vermeden ibaret olmadığını açıkça görebilirsiniz.

İsveç:

Yayınevleri, kitaplıklar, kitap ödünç alma olanakları vb. hakkında kapsamlı bilgi için, yukarıda da anmış olduğumuz web-sitesine bakmak yeterlidir: <http://modersmal.skolverket.se/sites/Svenska/index.php/flersprakighet-i-forskolan/kop-lan>

Avrupa çapında:

Avrupa Ulusal Kütüphaneleri Vakfı’nda Avrupa’daki partnerleri hakkında link’ler bulabilirsiniz. Link: <http://www.theeuropeanlibrary.org>.